

DCERKA

Román založený na
skutečných událostech
na Donbase roku 2014

TAMARA
DUDA

**TAMARA
DUDA
DCERKA**

Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4
směrnice 2019/790/EU je bez souhlasu nositele práv zakázána.

Vychází za finanční podpory Ministerstva kultury ČR

Copyright © 2019 by Tamara Duda, Publishing house Bilka

Photos by Dimitry Muravsky

Translation © Jiřina Dvořáková, 2024

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2024

(elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-2205-7 (PDF)

ISBN 978-80-275-2206-4 (ePUB)

ISBN 978-80-275-2207-1 (MobiPocket)

přeložila
Jiřina
Dvořáková

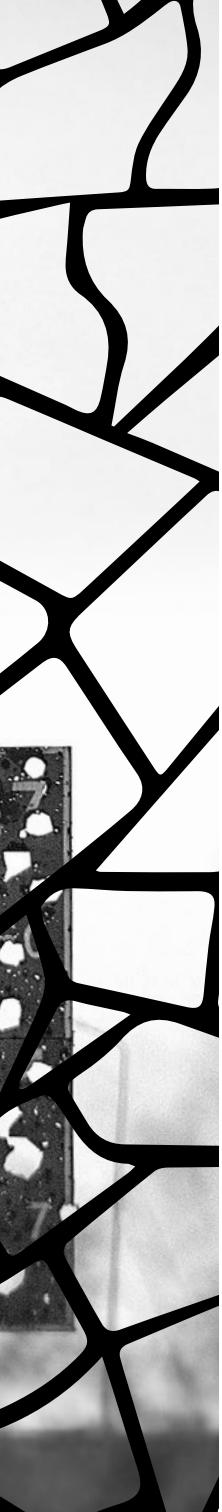
Brno
2024

DCERKA

TAMARA DUDA

INTRO

V lednici zela díra. Hrbolaté okraje se odchlíply, světlo baterky zachytilo střep přiškvařený ke stěně. Pod nohama skřípalo rozbité sklo, seshora stékala voda a na místě, kde dřív byla kuchyňská linka, ležela kupa ocelových tyčí a betonu. Aha, tak to asi nemám kde bydlet — díky za upozornění — a nemám ani co jíst; naše strategické zásoby totiž shořely společně s lednicí.

Tento výjev se stal východiskem celého příběhu; tím však mohla být i kterákoliv z řady předcházejících událostí, jež se splétají do dokonalého příčinného řetězce, ze kterého se nedá žádný článek vyškrtnout ani ho nelze opominout. Pro mě, stejně jako pro ostatní, však není důležitý začátek. Důležitý je konec. A konec spočívá v tom, že jsem přežila.

Nejradši bych to v sobě celé pohřbila, vážně. Nebýt pomyšlení, že někde v Antverpách (skvělý název, líbí se mi, jak se převaluje na jazyku jako tuhé jablíčko) či v Madridu, ale klidně i v Kyjevě nebo Vinnycji žije podobná třicetiletá žena. Možná ani ona nemá rodinu a děti. V práci zůstává dlouho do noci, pájí svoje vitráže, maluje, peče chleba, píše s žáky písemky... Anebo nedělá vůbec nic, jenom pobírá tantiémy (další úžasné slovo). Dneska si na internetu našla recept na

čokoládový dort. Stojí nad fondánem, míchá kakao s máslem a vůbec si neuvědomuje, že její zavedený pohodlný svět se roztrástil na kousíčky.

Je to jako radiace. Nemůžete ji vidět, neochutnáte ji, jen ve vzduchu se vznáší cosi průhledného a vám nezbyvá než si vzít jód nebo uprchnout, dokud není pozdě.

Zeptala bych se své neznámé přítelkyně z Antverp: hele, a víš ty vůbec, kam budeš utíkat? Pořádně se zamysli a vzpomeň si, kde máš peníze, doklady, kde tašku s nejcennějšími věcmi, které zvládneš pobrat. Mezi ty nejcennější věci musí patřit balíček sušených potravin plus dvě masové konzervy, lékárnička s nalbufinem, baterka, zásoba tužkových baterií, kvalitní nůž a náhradní spodní prádlo. Zapiš si kontakty na lidi, kteří tě nechají u sebe, a nakresli si pláněk únikových cest.

Pokud náhodou budeš chtít zůstat, z různých důvodů, ale především z vlastní naivity, pokud se neodhodláš opustit svoji dílnu, bude ti líto psa nebo sousedky — koneckonců můžeš mít třeba stovku důvodů —, budeš se muset proměnit. Abys přežila, budeš muset zemřít. Podívej, tady shořel tvůj dům. Shořelo ti auto, sbírka porcelánových zvonečků i knihovna. Nic z toho už není, rozumíš? Chybějí ti taky některé části těla. Představ si, jak budeš žít bez ruky, bez nohy nebo s uříznutým uchem. Smiř se s tím, že tě znásilní nebo jinak zneužijí, ale i od toho se budeš muset odpoutat.

Pečlivě se připravuj a buď ve střehu. Abys přežila, nezbude ti než jíst hlinu. A hlinou budeš krmit i ostatní.

I. KŘIŠTÁL

Bílou na bílém

Samu sebe si pamatuju od devíti let. Všechno, co bylo předtím, je pro mě terra incognita, nepopsaný papír, nevybavují se mi žádné vzpomínky ani obrazy. Kdesi v bílém oparu zůstala máma. Mámu jsem přece mít musela, že jo? Jenže u nás doma se o ní nemluvalo. Na moje otázky táta neodpovídal, pouze jedinkrát se podřekl, že se jmenovala Marija a že zemřela mladá. Jestli je to pravda, nebo lež, netuším.

Musím být ale podobná mámě: otec je totiž malý, zavalitý, má pleš a nápadné břicho. Já jsem vlastně nerostla, spíš se prodlužovala do všech směrů. Příliš dlouhé na mně bylo všechno — chodidla, prsty (jako dítě jsem si na prstech přepočítávala články a pořád se mi zdálo, že mám jeden navíc), lokty, uši, vlasy. V pohublém obličejí se mi vyjímal aristokraticky zašpičatělý zoubek, který odváděl pozornost od nadměru tenkých, bezkrevných rtů. Svou tělesnou stavbou bych mohla inspirovat Picassa, což je jen slabá útěcha pro dívku, která začala nosit podprsenku jako poslední ze třídy, a to ještě té nejmenší velikosti.

Navíc je potřeba dodat, že jsem milovala knížky. Četla jsem za chůze, o přestávkách, v noci pod

peřinou, ve třídě pod lavicí. Psané slovo jsem hltala o sto šest, bylo mi jedno jaké. Dokázala jsem se zabrat do novin, v nichž byla zabalená semínka, i do reklamního letáku. Se stejným zápallem jsem louskala svazky ruských klasiků i současnou červenou knihovnu.

A aby toho nebylo málo: milovala jsem fyziku. Na celé hodiny jsem zatemňovala pokoj, ucpávala každou skulinku, abych získala vlastní kameru obscuru. Donekonečna jsem experimentovala s čočkami, později mě uchvátila elektřina. Zatímco ostatní holky snily o snoubencích, limuzínách a letoviscích, já se toužila stát elektrikářkou. Fascinovala mě lakonická krása elektrických obvodů a v myšlenkách jsem si mimovolně kreslila rozvody; některé vynikaly paradoxní absurditou, avšak vtípky v mých obzvlášť spleťtých schématech bohužel neměl kdo ocenit.

A vůbec, komu bych se s nimi chlubila? U nás v Dubrovyci jsem samozřejmě oblíbená nebyla. Myslím, že moje skutečné jméno si v tom městečku už nikdo nepamatuje. Pro všechny včetně učitelů a sousedů jsem byla „Elfka“. Tahle hloupá dětská přezdívka, která se objevila bůhvíodkud — pochybuju, že ji vymyslel otec, on sám mě oslovoval „no pojd' sem“ —, se na mě přilepila jako žvýkačka do vlasů. Ráda bych věřila, že za zády mě nazývali jinak, ale budme realisté: za zády se o mně nemluvilo vůbec.

Kráva zajíce nedohoní — a přesně to platilo o mně a o mých krajanec, jejichž život se točil výhradně kolem těžby jantaru. Neměla jsem v sobě ani špetku jejich nablýskaného půvabu, stylu a elegance, která se nasává s mateřským mlékem a živí se velkými penězi. V životě jsem si nepřipálila cigaretu bankovkou — ostatně vůbec jsem nekouřila — a nikdy jsem nenabourala ani pitomé kolo. Neměla jsem šanci šarmantně odbývat ctitele; za celých sedmnáct let se o mě neucházel ani jeden.

Při úvahách o budoucnosti jsem dospívala k neutěšenému závěru: kdepak, tady mě nic pěkného nečeká. Dívce jako já nemělo město, žijící jantarovým průmyslem, zkrátka co nabídnout. Vždyť

jsem nebyla vidět ani za násadou lopaty! Kdybych měla aspoň věno, třeba kousek půdy, alespoň něco! Jenomže my jsme byli chudí a odrbaní jako kostelní myši. Jak jinak, když starý Miško, tedy můj otec, byl strážlivý jedinkrát za rok, na Velký pátek, a musel při tom snášet opravdu pekelná muka...

Takže si představte moje překvapení, když jsem přišla domů s maturitním vysvědčením v ruce (na ples jsem nešla — v čem taky a za co?) a našla jsem otce zamlklého, smutného a... ehm... pevně stojícího na nohou.

„No pojd' sem, dceruško, musím si s tebou promluvit.“

Co se děje? Snad nás nechtějí vystěhovat?

Jak se ukázalo, ano i ne. V jednom z opileckých snů měl otec zjevení: spatřil anděla sestupujícího v záři sněhobílých rouch, božský hlas mu nadával do trotlů a budižkničemů, božská ruka ho fackovala a božská noha ho kopala do zadku. „Takhle už dál žít nejde,“ prozřel Mychajlo Pavlovyč, načež začal vyvíjet přímo nadpřirozenou aktivitu.

Do týdne prodal byt, vyřídil si polské vízum a objednal si lístek na minibus do Přemyšlu. Před sebou měl osud dělnického migranta v Polsku, při troše štěstí možná i v Německu — takže, milá zlatá, pomoz mi sbalit tašky.

„Tati, a co já?“

„Co ty?“

„Kde budu bydlet já?“

„V Doněcku, u babičky.“

A tak jsem ve svých sedmnácti letech zjistila, že mám babičku. O tom, že existuje nějaký Doněck, jsem věděla z novin.

*

Pokud jste nikdy nejeli dálkovým vlakem, pak noční rychlík *Donbas* není ten nejlepší způsob, jak se s tímto druhem přepravy seznámit. Jenomže já neměla na výběr; už za dva dny jsem stála na

nástupišti, k hrudi si tiskla pytel s oblečením, s sebou ještě kufr plný knih a klec se dvěma angorskými králíky. Králíky mi na poslední chvíli darovala sousedka.

Králík není žádný kůň, je to zvíře tiché a krotké. Klec jsem položila na polici pro zavazadla, za matrace, a pak jsem na ni úspěšně zapomněla — hlavou mi běžely úplně jiné myšlenky.

Z tátových skoupých slov jsem vyrozuměla, že jeho matka (tedy moje babička) se jmenuje Olha Ivanivna a že se neviděli rovných deset let. Že kdysi odešel z domu jen s doklady v kapse, a že kdyby nebylo naléhavé potřeby, neměl by důvod si to připomínat. Naléhavá potřeba — míněno já — přispěla k formálnímu znovusjednocení rodiny a po krátkém vyjednávání bylo odsouhlaseno, že se mohu dostavit k přechodnému pobytu.

Měla jsem bydlet v Doněcku v Kyjevské čtvrti, na ulici Blahoviščenská. Svůj příběh jsem podrobně převyprávěla spolucestujícím — dvojici důchodců a vyholenému chlápku v kožené bundě. Při zmínce o této lokalitě na sebe staříci pohlédli a ještě jednou se přeptali na adresu. „Jez, holka,“ povzdechla si žena a podala mi rajče a půlku kuřete. Muž v kožené bundě se nejdřív odmlčel, načež zničehonic začal líčit, jak v mládí odkrouhнул na tržnici nějakého Vietnamce.

Ze všech sil jsem se snažila vychutnávat si romantiku cestování, o níž jsem tolikrát četla. Zaposlouchávala jsem se do dunění kol, které pro mnohé autory předznamenávalo cosi zlověstného či nadějného, ve mně však budilo jen pochybnosti o spolehlivosti vozové konstrukce. Vagon vrzal až příliš hlučně, lehátka se nakláněla až moc strmě, po podlaze se kutálela prázdná láhev od piva, vlhká prostěradla páchla potem a plesnivinou.

Ráno nás vzbudilo chroupání. Na stolečku seděl králík a ohlodával kuřecí kosti. Klec byla prázdná, mříže byly vylomené. Druhý králík byl fuč.

Takhle mě uviděla babička Olja — špinavou, rozčuchanou, s poškrábanými rukama a odřenými koleny. S průvodčím jsme

prohledali každý centimetr vagonu, posvítili na police, do všech kufrů, zapadlých koutů, dokonce i na záchod. Proťukali jsme čalounění a zvedli kašičkého cestujícího z místa. Ovšem po tom zatraceném zvířeti jako by se slehla zem a já osobně se přikláním k názoru, že ho někdo spláchl do záchodu.

„Holt, stane se,“ povzdechla si Olha Ivanivna. „Tvůj táta by měl vědět, že u nás se zvířatům nedaří. Kromě myší, samozřejmě. No co, tak jdeme domů.“

A tím to všechno začalo.

Novým domovem se pro mě stala chruščovka, starý sovětský panelák. Měla tři vchody a na chodbách to páchlo močí, kočkami a karbanátky. Z pokoje jsem měla výhled na střední školu a každé ráno jsem sledovala, jak studenti před začátkem vyučování dokuřují cigarety. Z babiččiny ložnice byla vidět čtvrt s rodinnými domky, pokud se tomu tak dá vůbec říkat. K mému velkému překvapení se ukázalo, že Doněck byl z velké části jednopatrový a velmi maloměstský, baráčky se zahrádkami tu byly roztroušené všude možně. Dlouho jsem si zvykala na velikánské ohrady, eternitové stříšky, rozbujelý plevel u každého dvorku, na celkovou zanedbanost. Cokoliv, co se dalo připevnit drátem, se tu pohupovalo na drátě. Všude byly záplaty a na nich ještě další záplaty, všechno stálo na ztrouchnivělých sloupech a bylo pokryté černým prachem.

Před uhelným prachem nebylo úniku. Květy na stromech rychle usychaly a opadávaly. Čerstvě napadáný sníh zůstával bílý a zářivý jenom pár hodin. Nové boty byly čisté, dokud člověk nevyšel na ulici. A vůbec, každá výprava ven se stávala zkouškou, bojem nejen s prachem, ale i s blátem a suchým větrem. Místo chůze jsem se naučila přebíhat poklusem ode zdi ke zdi. A taky nezvedat hlavu, nedívat se nikomu do očí a nepoutat k sobě pozornost.

Hned první týden jsem si sehnala práci jako pokladní v supermarketu. Po několika měsících mě povýšili na vedoucí směny

a za další rok jsem se stala manažerkou prodejny. Nemůžu říct, že bychom s babičkou žily v přepychu, nicméně její důchod a moje výplata nám stačily na jídlo a bydlení, a přitom jsme si mohly šetrnit na horší časy.

Nevedlo se nám špatně, mohlo být i hůř, plynul den za dnem, a když se ohlédnou zpět, jsem osudu vděčná za tuto několikaletou přestávku. Během té doby jsem měla možnost vyrůst, otrkat se a přijmout realie Donbasu.

Donbaské realie nás dostihly 18. listopadu 2007 ve tři hodiny ráno. Na ten večer si dobře vzpomínám. Zůstaly jsme s babičkou vzhůru dlouho do noci, ona u seriálu, já u knihy, a tiskly jsme se k jedinému fungujícímu radiátoru. Byla hluboká noc, když ticho za oknem přehlušil zvuk sirény. Z toho rachotu se až zatřásly zdi. Vyskočily jsme a vyběhly ven. Ve světle lampy jsem uviděla babiččin bílý voskový obličej i rozklepané ruce.

„Dcerko, stalo se neštěstí.“

Babička se nemýlila. V Zasjad'kově dole došlo v kilometrové hloubce k výbuchu. Zrovna tam pracovaly čtyři stovky lidí, ven se jich dostalo tři sta. Sto horníků uvízlo pod zemí a my jsme dva týdny společně s ostatními čekaly na dokončení záchranných prací. Třetího prosince, po řadě opakovaných výbuchů, bylo rozhodnuto o zatopení porubu.

Dva týdny se naší čtvrtí rozléhal nárek. Dva týdny se konaly pohřby. Dva týdny jsme s babičkou vařily kolyvo, tradiční smu-teční pšeničnou kaši, a pekly pirožky. Z našeho domu zahynuli tři horníci, dva se pohřešovali. Celou tu dobu jsme držely pohromadě s ostatními. Společně s nimi jsme vzaly útokem ředitelství dolu a dožadovaly se informací. Běhaly jsme po pohřebních ústa-vech, objednávaly rakve a věnce, stály na hřbitově. U nás doma spaly cizí děti, my jsme se všemi sousedy jedly u velkého stolu na dvoře; kdykoli se objevily nějaké nové zvěsti a zprávy, prošly jsme všemi fázemi od zoufalství k naději a zase zpátky k zoufalství.

Dlouho jsem pro toto město zůstávala cizinkou, dlouho mě děsilo a znejišťovalo. Tehdy se však něco zásadně změnilo. Dům, ve kterém jsi plakala, pro tebe už nikdy nebude cizí.

Právě od této nehody, od této děsivé noční sirény mnou Donbas začal prostupovat a vrůstat do mě, přesně od tohoto okamžiku odpočítávám události, jež mě přivedly k rozhodující volbě. Té zimy vyklíčilo semínko, díky němuž jsem se postupně začínala stávat tou, kterou jsem dnes: povstalkyní, průzkumnicí a záškodnicí.

*

Naše společné dny s Olhou Ivanivnou plynuly tiše. Čas jsme měřily výpravami na tržnici a přípravou nedělních obědů — vařily jsme holubce, tedy tradiční plněné zelné listy. Dopředu jsme se nepřipravovaly na nic kromě sezonních nákupů. Měly jsme nepsané pravidlo: já jsem se nevyptávala na minulost a babička na mě nedotírala ohledně plánů do budoucna.

Sousedé nás možná propírali za zády, ale do očí se nám nikdo nic říct neodvážil. No, jedině snad Polina Mykolajivna z bytu číslo dvacet osm, na tom však nebylo nic zarážejícího. Někdo je svědomím doby, někdo zase mozkiem. Paní Polina byla játry našeho dvora. Skrze ni procházel všechen jed, celé semeniště drbů, hádek a nenávisti, jimiž se živí nejenom hadi ve svých hnízdech, ale i bývalé komsomolské funkcionářky.

Stává se, že někdo člověka pochválí a vysekne mu poklonu, a on se přesto cítí jako poplivaný. Nikdy jsem neslyšela tuhle ženskou začínat hovor jinak než typicky ruským citoslovcem *oj*. „Oj, jakou máte roztomilou holčičku, úplně jako moje vnučka. Oj, kolik jí je? Rok? A to ještě nechodí, chudinka? Oj, to je mrzuté.“ „Oj, no dobře jsi udělala s těmi vlasy. Ano ano, starší ženy mají nosit kratší sestřih.“ „Oj, viděla jsem vašeho muže v kavárně s nějakou paní. Oj, je mi vás líto, chlapi jsou všichni stejní...“

Když to ale zkusila na mou babičku, narazila: „Oj, ta dnešní mládež. Nic nechťejí, nikoho nepotřebují. Koukám, ta vaše holka pořád jen vysedává doma. Oni jsou teď všichni takoví, nechťejí děti, vdávat se. Že jo?“

Babička se ze slušnosti zastavila, položila tašky na zem, sundala si brýle a otřela si je. „No řekni, Poljo, jak je tohle možné? Čarodějnice jsi u nás v domě ty — a přitom o mně se tady roznášejí nesmysly? Co je to za spravedlnost?“

Tou dobou do našeho obchodu začal chodit jeden kluk, jmenoval se Vitalik. Někdy se objevil i dvakrát denně, nejdřív pro chleba, pak pro pivo. Ženským okamžitě svitlo, zato mně bylo pořád trapně. Jenže když mě konečně požádal, abych se s ním šla po směně projít, styděla jsem se ho odmítnout. Stejně jako později, když mě odvezl domů a když mě zavedl do hotelového pokoje.

Kdyby šlo o milostný román, byla bych se rozepsala podrobněji, v krásném, vzletném stylu. Ale ve skutečnosti na tom nic vzletného nebylo. Když bylo po všem, nemohla jsem tomu přijít na kloub: právě kvůli těmhle pohybům že vzniká tolik trápení? Tolik tragédií, tolik literatury? Vážně kvůli tomuhle?

„Co ty, v poho?“

„Díky, super. Jdu do koupelny, jo?“

Když jsem se vrátila z koupelny, Vitalik už spal, deku měl zasunutou pod sebou. Neodvážila jsem se ho vzbudit, a tak jsem se přikryla ručníkem a usnula. Koneckonců pro moje rozměry je ručník ideální.

Ráno se Vitalik probudil jako první, majetnický mě pleskl po zadku, zašklebil se — přece jen, když žena váží dvaadvácty kilo, musíte ji plácát opatrně, moc vhodných míst nenajdete — a oznámil mi, že půjdeme na večeři k jeho mámě.

O žádnou mámu jsem nestála, jenže zase — nešlo to odmítnout, zvlášť když slíbil, že mě vyzvedne přímo z práce. A opravdu: ke vchodu se dostavil přesně v sedm, celý ve svátečním, v ruce nádhernou kytici.

„Jé, růže... Díky! Víš, ještě nikdy jsem kytku nedostala...“

„Jo, ale, ehm, chápeš... Myslel jsem, ta kytky je pro mamku, vždyť... jdeme na návštěvu.“

„Aha! Promiň, tohle mě nenapadlo.“

Jeho máma nás přivítala v předsíni, podala nám legrační růžové papuče s bílými puntíky a pozvala nás dál, do kuchyně. Obrázek si o mně udělala, hned když jsme procházeli chodbou, takže u stolu už bylo vymalováno. S každým kouskem dortu, který se mi vzpříčil v hrdle, se máminy rty zužovaly, Vitalik bledl a přestávky v hovoru nabývaly přímo teatrálních rozměrů.

„Oj, vy mluvíte tak zajímavě, ukrajinsky. Přijela jste ze západu?“ Máma, jak bylo v Doněcku zvykem, mluvila samozřejmě rusky.

„Vlastně ne, jsem z Doněcku. Jen v dětství jsem bydlela v Rivnenské oblasti.“

„No, to jsem si myslela. Oj, opatrně, klove!“ (Zrovna jsem se přiblížila ke kleci s papouškem.) „A jak se řekne ‚papouch‘ v té vaší huculštině? ‚Kohút‘? Řekněte, a máte u vás na dědině krávu? A copak s ní děláte, dojdete ji?“

„Ne ne. Teda jo, kráva se dojí, ale my krávu nemáme.“

„Takže chápu to správně, vaši rodiče s vámi nežijí? Jen jezte, jezte, tady jsou bonbony, koupil je Vitoušek. Ty jsi dnes neměl oběd? Přišel jsi pozdě, čekala jsem tě už v sedm. Mám takový strach, když se opozdí, musí přece dbát na stravovací režim. Potom vám to všechno vysvětlím podrobněji, on rozhodně nemůže jíst ohřívané jídlo, jen čerstvě uvařené, děláme snídaně, obědy a večere po malých porcích, ukážu vám hrnce.“

Nevykládejte si to špatně — ale já odtamtud utekla. Uprostřed další pauzy jsem se zvedla, omluvila se a zeptala se, kde je toaleta. A hned ze záchodu jsem se tiše, po špičkách, vykradla ke dveřím. Pak už jsem letěla jako o závod; nečekala jsem na výtah, schody jsem brala po čtyřech. Teprve když jsem došla ke druhé autobusové zastávce, všimla jsem si, že se brodím kalužemi v růžových bačkorách.

Stála jsem uprostřed ulice, dívala se na nohy a otřásala se smíchem. Zajímala jsem se, u nosu se mi dělaly bubliny a z očí tekly slzy. Ještě nikdy v životě jsem se takhle nesmála, řehkala jsem se jako pominutá. A neuvěřitelná nadlidská úleva mě vynášela až k oblakům. Takže se dá říct, že jsem měla sex a vztah. Byť třeba krátký, byť trval jen tři dny — no a co? Neumřu jako stará panna, přece jen budu mít co odpovědět, pokud se mě na to někdo zeptá! To jeho máma — ano, a všechno svedu na mámu! Skvěle jsme se k sobě hodili, ovšem jeho máma byla proti a já jsem si to, ha ha ha, rozmyslela — ech, podržte mě — a rozhodla se, ha ha...

A ještě jedno rozhodnutí padlo na té autobusové zastávce: už nikdy, nikdy se nevrátím do supermarketu. Klidně budu spát pod mostem, chodit pěšky, prodám ledvinu, ale nikdy už nebudu ani vedoucí, ani obyčejná pokladní, nikdy už nevyskládám žádnou paletu se zbožím a neobléknu si uniformu prodavačky.

Zmínila jsem se o tom, že na mém rodinném erbu by měl být nápis *Nezakřikni to?*

*

Když se ohlédnu nazpátek, ze všeho nejvíc mě udivuje, že se babička ničemu nedivila. Všechny následující události brala jako danou věc. Nehádaly jsme se, na nic se mě neptala, nedávala mi žádné rady. Zprávu o tom, že jsem nezaměstnaná, si vyslechla mlčky. Stručně jsem jí vyličila svůj milostný příběh, ona jen přikývla. Doma se nic nezměnilo, pouze holubce se z nedělního oběda přesunuly na oběd úterní.

A já v té době nemohla najít klid. Nikde jsem neposeděla, hned jsem se zvedala k odchodu. Nespala jsem, nejedla, jelikož mě naplňoval dosud neznámý pocit — překypovala jsem energií, napěchovanou k prasknutí. Vlasy mi jiskřily, uši zaléhaly a v konečcích prstů jsem pocítovala pálení. Jak jsem stále přebíhala ode zdi k oknu, na ošoupaném koberci jsem vyšlapala cestičku.

Nakonec přišel okamžik, kdy mi došlo, že takhle dál nemůžu. Nemůžu už koukat na tuhle ulici, tyhle zvlhlé dřevěné ohrady, dusím se prachem, nemám sílu se nadechnout, tlačí mě na prsou. Šedivé krabice za oknem, šediví kolemjdoucí, všechno je šedé — jako stará zaprášená dekorace.

Popadla jsem vydělané peníze a vydala se do obchodu s výtvarnými potřebami, v naší čtvrti byl jen jeden. K vlastnímu překvapení jsem nákupní košík naplnila štětci a akrylovými barvami. Bílou, stříbrnou, modrou, růžovou — vzala jsem všechny, které tam měli. Pak jsem zašla do lékárny pro lahvičku lékařského lihu.

Doma jsem ze sebe strhla bundu, boty jsem skopla za běhu. Nechtěla jsem, nemohla jsem promrhat ani vteřinu, jako fetiš, který se chystá vzít si svou dávku. Takovou posedlost jsem ještě nezažila. Teď jsem ovšem neměla čas, natož náladu hledat příčinu.

Lihem jsem umyla okno a přitom jsem si polila ruce i kalhoty. Paletu jsem neměla — k čemu taky? Barvy jsem vymáčkala na talířek, nešetřila jsem jimi, od každé rovnou půl tubičky. A začala jsem malovat na sklo. Přesně jsem věděla, co chci, aniž bych tušila, jak toho dosáhnout. Byly to okamžiky čirého nadšení, bezvýhradné inspirace. Myslím, že jsem pracovala vestoje, později jsem si ze dvou židlí vyrobila něco na způsob lešení.

Malovala jsem zimu. Malovala jsem mráz, který jsem si pamatovala z dětství, malovala jsem odraz slunce u nás v Polesí, jak se utápí v jordánské vodě*. Na okně svítily tisíce sněhových vloček, jejich vzorky se vzájemně překrývaly ve složitém krajkoví z neviditelných čar. Pak mi došla barva, a tak jsem do ní přidávala sůl, pudr a mouku, rozbila jsem a rozemlela dvě nebo tři žárovky, pomáhala jsem si jehlou a psacím pérkem, dýchala na okno, můj

* Voda vysvěcená den před svátkem Křest Páně jako připomínka křtu Ježíše Krista v řece Jordán (pozn. překl.).

dech přitom zamrzal na skle. Ubíhala hodina za hodinou a venkovní světlo postupně mizelo. Pokoj se naplnil oslepující září, bílými, růžovými a červenými záblesky.

„Jednou se to muselo stát.“

„Babi?“

Za mými zády stála babička a po tvářích jí tekly slzy.

„Stojíš tady už dlouho? A co se muselo stát?“

„Jablko od stromu... Totiž tvoje máma... ona zase vyšívala, dce-ruško. Víš, jakmile vzala do ruky jehlu, nevěděla o světě. Člověk na ni mohl křičet, mluvit, ale i kdyby jí hořelo pod nosem, hlavu nezvedla. A co dokázala vytvořit! Nikdy jsem nic podobného neviděla, ani předtím, ani potom. Podíváš se sem — jeden obrázek, mrkneš vedle — úplně jiný...“

Zatajila jsem dech, bála jsem se pohnout. Myslela jsem, že babička moji mámu neznala, nikdy se o ní nezmínila. A teď se ukazuje, že ji znala, a ještě k tomu dobře!

„Babi, musíš mi to říct! Já chci vědět, kdo byla moje máma, jak zemřela... Mám na to právo!“

„Asi máš. Jenom... Co ti můžu povědět, co z toho pochopíš? Ji nechápal nikdo. Říkali jsme jí bludná Marie — byla jako z jiného světa, hlavu neustále v oblacích. Můj Miško se k ní nehodil. Jenže kdo se k ní vlastně hodil? Nemohli jsme pochopit, proč si vybrala zrovna mého syna — byli jako den a noc... Pořád mlčela, v jednom kuse zahloubaná. Když se jí někdo na něco zeptal, sice odpovíděla, ale hleděla na člověka zdálky, jakoby skrz rouru. A vždycky s takovým údivem, jako kdyby ho viděla poprvé.“

Lidi z naší vesnice se dokonce dohadovali, jak dlouho jim to vydrží. Nikdo jim nedával víc než měsíc. Ale podívej, nakonec z toho bylo sedm let. Už jsi byla velká, měla by sis to pamatovat. Tvůj táta tenkrát dělal hlídače, do práce chodil každý třetí den. Jednou se vrátil domů — a máma nikde. Ze začátku jsme to neřešili, myslel si, že prostě někam odběhla. Bylo nám sice divné, že tebe nechala doma a nevzala si kabelku ani peníze, ale kdo ví,

stávají se různé situace... K večeru jsme ji začali hledat, to už jsme zavolali policii.

Policisti přijeli se psem, pes zachytil stopu, z domu vedla přímo na pole. U nás za zahradou začínalo pole a přes něj vedla cesta. Takže všichni běží po té polníčce na křižovatku a zastavují se. Tady kukuřice, tam kukuřice, v ní jen dva průseky a na místě, kde se cesty rozcházejí, přímo uprostřed — stopy po ohništi. Někdo tam zapálil takovou hranici, až se udělala půlmetrová díra do země. Ale co tam kdo páčil a proč, to jsme se nedozvěděli.

U ohniště stopa končila. Pes se ještě zatočil dokolečka, pak stáhl ocas, a to bylo všechno. Rozhrabali popel — co tam ještě chtěli najít? Všechno marně, samý popel. A tvoji mámu od té doby nikdo neviděl. Po roce nám vystavili potvrzení, že je pohřešovaná, nic víc. Tvého tátu tahali na policii aspoň osmkrát, on ale celou tu noc, kdy se to stalo, seděl v práci a na kameře bylo vidět, že nikam neodešel. Vyslýchali i mě, sousedy, zbytečně.

Od té doby šel náš život na vesnici z kopce. To jsou prostě lidi, drbou, hubu nezavrou. Nejdřív nám syčeli za zády, pak přímo do očí a nakonec nám zapálili dům. Naštěstí byl táta vzhůru, vyběhli jsme ven jenom v tom, co jsme měli na sobě, tebe jsme vynesli, ještě jsme stihli popadnout doklady. Věci, nábytek — všechno bylo v tu ránu pryč. Dřevěný domek vzplál, jako by ho polili benzinem, shořel během několika vteřin.

No a pak jsme se přestěhovali — každý jinam. Ty s otcem do Dubrovyce, Miško tam dostal práci, a já jsem šla sem, za svojí sestrou. A dál... znáš přece tátu, ten jak si něco umane... Nepsal, nevolal, dočista zmizel, a až po letech o sobě dal vědět — když mě prosil, abych si tě vzala k sobě.“

Babička se odmlčela. I já jsem mlčela.

„Dceruško, v tomhle je lepší se nehrabat. Co bylo, bylo. Jen ti musím říct: tvoje máma vyšívala úplně stejně — bílou na bílém. Celé obrazy. Jezdili si pro ně z Kyjeva, ze Lvova, doslova jí je rvali z rukou. Byly tak živé! Přesně jako tohle tvoje okno.“

II. SMALT

Nabídka za milion

A v tu chvíli se můj život obrátil vzhůru nohama. Nenápadná prodavačka zmizela. Místo ní se objevila mladá ctizádostivá umělkyně, jejíž výjimečný talent ohromil galeristy i znalce umění po celém světě. Dnes řídím několik velkých projektů — třeba zrovna teď zdobím přehlídkové molo pro kolekci Dior na pařížském týdnu módy a zahajuju vlastní výstavu v Tokiu...

I když — ne tak úplně.

Mezi sousedy jsme samozřejmě vzbudily pozdvižení. Na naše zimní okna se chodili dívat všichni: paní Valentyna, Oksana s kamarádkou, dokonce i Saško, přezdívaný Kumpán — postál, zapálil si a pak se zeptal, čím ho můžeme pohostit. Otázku peněz to nicméně neřešilo.

Našetřeno jsme měly přibližně na měsíc, nanejvýš na dva. Nezbylo než začít má díla prodávat.

Zpočátku jsem se pustila do zdobení svatebních a čajových souprav. Na bílý podklad jsem malovala pestré květiny, motýly, zvířátka, dětské obličejíčky — všechno bylo roztomilé, sladoučké a žádané. Pak přišlo andělíčkové období: andělíčky se uhnízдили na mísách, púllitrech, poličkách i věšácích na klíče, každou volnou plochu v našem beztak malém

bytě obsadila tato optimistická miminka. Nakonec jsem musela sáhnout na naše úspory a pro inspiraci si koupit knihu s italskými nástěnnými malbami.

Přibližně za rok přišla objednávka na první vitráž. Dlouho jsem se nemohla odtrhnout od tlustých nerovných kousků katedrálního skla plného skvrn a vzduchových bublin. Mozaika se skládala sama, prakticky bez mé účasti: bylo tak očividné, který střípek patří ke kterému a které dva jsou naopak v protikladu a potřebují prostředníka. Nepřemýšlela jsem ani o vkusu objednatele, ani o účelu obrazu, bylo mi jedno, kde bude okno umístěno; věděla jsem, že toto dílo si kolem sebe zaslouží zbudovat celý nový interiér.

Zákaznice přijela osobně, v doprovodu čtyř bodyguardů. Chlapi se beze slova zastavili na chodbě, ona mlčky prošla naším dvou-pokojovým bytem, nahlédla do kuchyně, a jakmile spatřila hotovou vitráž, strnula v úžasu. Stála tam dlouho, čas se vlekl, ticho narušovalo jen vrzání podlahy pod nohama jejích goril.

„Rozsviňte. Ano, to je dobré. Zvedněte ji, položte proti oknu. Poslouchej,“ to už mluvila na mě, „koupím od tebe ještě osm takových. Pod podmínkou, že je tady v Doněcku po dobu dalších dvou až tří let pro nikoho jiného znova neuděláš.“

Dohoda byla uzavřena. Tím spíš, že s penězi, které jsem od ní dostala, bych přibližně dva až tři roky nemusela hnout prstem.

Zatímco jsem si osvojovala řemeslo, zrál ve mně jeden nápad. Příchazel ve spánku, vynořoval se před očima uprostřed dne. Představovala jsem si obrovskou oslnivou svítící kouli, která svou přítomností mění vše v okolí a vyznačuje kvintesenci dokonalé radosti a čistoty. Měla to být lampa podobná diamantu se spleťtým systémem hran a záhybů, vrhající objemný členitý stín. Křišťál? Benátské sklo? Rýsovala jsem ji celé hodiny, a nakonec jsem dospěla k neutěšenému závěru, že sama si s tím neporadím. Potřebovala jsem provést jemné pájení podle nákresu, téměř šperkařskou práci. Budu muset najít nějakého uměleckého kováře.

Nevím, jak to chodí jinde, ale u nás všechny cesty vedou k paní Máše. Pro někoho Marčycha, pro jiné Marija Pavlivna, každopádně tato žena věděla všechno o všech; byla jako starý mafián, u nějž se sbíhají nitky veškerých potřebných kontaktů, známostí a konexí celé čtvrti Putylivky. Šťastnou shodou okolností to byla babiččina kamarádka a chodila k nám aspoň jednou za měsíc, kdy v naší kuchyni obědvalo výjezdní zasedání místní inkvizice. Díky ní jsme doma měly zásoby pudrů od Avonu a krémů od Oriflamu. A nedávno tyhle kámošky našly nový zdroj inspirace v místním letničním hnutí. Zpívaly, hojně citovaly z Písma a rozjímaly o spáse duší. Byla jsem z nich na prášky, naštěstí to ale mělo svoje meze — do mé „dílny“ nechodily a já jsem se do kuchyně naučila vkrádat jako stín, tak, aby se nezachvěl ani lísteček.

„Paní Mášo, nevíte o nějakém schopném kovotepci? Potřebovala bych svařit křehkou konstrukci. A ještě kdyby to udělal pečlivě a levně...“

„No tak běž za Romčykem. Ten má zlaté ručičky, okove ti i skákající blechu. Takový hodný kluk, a měl takovou smůlu! Pracoval u nás jako mistr, pak studoval na inženýra, jenže přihodilo se mu to neštěstí a od té doby je z něj invalida. Nejdřív trochu pil, ale nakonec se dal dohromady, otevřel si dílnu, teď tam tráví celé dny a něco kutí. Zajdi za ním, promluvíte si. A tady, na, vezmi mu časopis, zapomněla jsem mu ho dát.“

Hned následujícího dne jsem se vydala do průmyslové zóny. S náboženským časopisem *Blahovisnyk* v ruce jsem bloudila mezi garážemi a hangáry — někde tady to mělo být, ale i kdybyste mě zabili, neměla jsem ponětí, kam dál. Navíc jsem si na poslední chvíli místo pohodlných prošlapaných tenisek obula reprezentativní těžké kozačky, které mi odřely paty, a já v nich trpěla jak zvíře.

No konečně, našla jsem to. Dílna zaujímal několik garáží s přístavky a působila dojmem opuštěného vojenského cvičiště. Uvnitř seděl mezi dvěma stoly muž na invalidním vozíku a něco soustředěně piloval.

„Dobrý den! Posílá mě za vámi Marija Pavlivna. Mám vám předat tohle a...“

Ale to už brýle letí na jednu stranu, prkno na druhou a na mě civí tvář zkřivená vztekem.

„Hele, strč si to někam! A tý krávě vzkaž, že jestli za mnou pošle ještě jednu jeptišku, natrhnou jí prdel!“

Křičel ještě něco, hlasitěji a hlasitěji, což jsem už radši neposlouchala. Z krátkého, nicméně užitečného setkání s místními feťáky jsem si odnesla ponaučení: při první příležitosti zdrhej. Nic jim nevysvětluj, nediskutuj s nimi, prostě zdrhej. Proto jsem vyletěla z garáže jako střela a jedním pohybem za sebou zabouchla robustní kovové dveře. Zvenku byla na dveřích jednoduchá zástrčka, a tu jsem pro jistotu zasunula do drážek.

V dílně se na vteřinu rozhostilo ticho a pak se dveře zatřáslý od úderů těžké tyče. Jednou, dvakrát, třikrát, něco skleněného se roztráskalo o kov. Zespodu se začal valit šedý dým. Majitel přestal nadávat a rozkašlal se.

Odběhla jsem do bezpečné vzdálenosti, na odřené nohy jsem nedbala... a najednou jsem se zastavila: počkat, a co když se tam uduší? I když feťák, přece jen je to člověk.

Nezbývalo než se vrátit. Uvnitř garáže bylo plno kouře, plamen však vidět nebyl. Aha, chytlo to u stolku s kanystry, ten psychouš na ně naházel nějaké hrady a oheň se snaží uhasit bundou. Jenomže na vozíku se neotočí, úzký průchod je ucpaný věcmi. Takže celá tahle bouda brzo vyletí do povětří — támhle stojí plynové bomby.

„Padej odsud, slyšíš!“ řvu a zároveň mu spěchám na pomoc. Odkutálím bombu, беру druhou bundu a stejně jako on útočím na ohnisko požáru.

„Hasičák je na zdi, podej ho!“ zasípe vedle mě a já se stihnu podívat, jak dobře se orientuje v situaci a že nevidí růžové jedno-rožce nebo co by to měl vidět.

Hasicí přístroj byl na zdi upevněný nešikovně tak vysoko, že z vozíku by na něj sotvakdo dosáhl. Kupodivu však fungoval. Kýchl,

zasyčel a vypustil proud pěny, která okamžitě pokryla podlahu, stoly i stěny. Za deset vteřin bylo po požáru.

Podívali jsme se na sebe, můj narkoman si odplivl, odkašlal a podal mi ruku: „Roman. Co žes to chtěla?“

„No, vlastně... hexaoktaedr o průměru čtyřiceti centimetrů.“

„Děláš si srandu? Nebo sis něco šlehla?“

*

„Ještě jednou tě prosím: chod' v něčem jiném! Co je na tom tak složitého? Přece vidíš, že u nás se tohle nenosí! Ty tvoje tenisky, děs...“

„Hele, tohle téma uzavřeme jednou provždy. No, nebo aspoň do příště — už jsem pochopila, že nedáš pokoj. Já se potřebuju cítit pohodlně, nesmí mně nic překážet.“

„Nechápu, proč se nemůžeš cítit pohodlně v šatech? Mám jedny, přesně tvoji velikost. Jen si je zkusíš, to je všechno. Vyzkoušej si je, no tak!“

Pořád ta stejná písnička... Od nikoho jiného bych to nesnesla, ale Marynka je zvláštní případ. Naše módní ikona, ztělesnění elegance a půvabu. Dokonale vytvarovaná postava, podpatky, hluboký výstřih, nehty, pečlivě svázaný culík, výrazné lící kosti, tenký nos, svůdný podmanivý hlas... Maryna, to je zlato a diamanty, zářivá bižuterie a neméně zářivý úsměv.

Brilantní vyjednávačka, naše tajná zbraň. V jejím portfoliu byste nenašli jedinou nepovedenou zakázku, její opasek se prohýbá pod tíhou skalpů. Pokaždé je středem pozornosti. Jakmile vejde do místnosti, všichni na vteřinu oněmí; po této odmlce má tón rozmluvy už úplně jiný ráz.

Marynka je výkladní skříní naší společnosti, naší vizitkou a talismanem. Přitom jen úzký okruh zasvěcených tuší, že firma má taky mozek, žaludek a nohy.

V naší dílně se objevila víc než rok po jejím vzniku. Už jsme byli přestěhovaní v Romčýkově hangáru a zhruba jsme měli vyřešené,

čím se kdo bude zabývat. Já jsem vymýšlela nové výrobky, kreslila a rýsovala, nakupovala sklo, email, pryskyřici, fotila naše výrobky do katalogů, psala krátké reklamní texty, a ještě jsem měla na starosti spoustu dalších drobných úkolů. Roman pájel a taval konstrukce, vykládal mozaiky podle nákrešů, montoval, brousil, střezil je a taky převážel ve svém invalidním opelu. Pak jsme najali dva kluky na pomocné práce a řezání skla. A dál přišel Don, co u nás pracoval na černo jako hacker, upravoval fotky a spravoval webové stránky, Borysovyč, speditér a bodyguard, a nakonec Larysa, účetní na poloviční úvazek, která nám jednou za čtvrt roku připravovala papíry pro finančák.

Po čase bylo třeba vymyslet název společnosti. Mezi sebou jsme ji nazývali „firma“, což pro širokou veřejnost bylo jaksi nedostačující.

„Víš co,“ zahájil Roman přednášku z donbasologie, „název by měl znít solidně a hezky. Mělo by se tam odrážet bohatství. Nejlepší, když tam bude slovo ‚zlatý‘. A pak něco exotického, re, ra...“

„Rebarbora? Redukce? Recidiva?“

„Přestaň, myslím to vážně. Něco romantického a k tomu pozitivního.“

Tak se po delším dohadování zrodila značka Golden Rose. Pro-sím, nesmějte se!

Ono období se rozplynulo v rozmazanou šmouhu totálního přepracování. Občas jsem ztrácela vědomí přímo u stolu a probouzela se na starém gauči — neměla jsem tušení, kdo a kdy mě tam přenesl. Moje váha klesla pod kritických čtyřicet kilo, což v praxi znamenalo, že jsem si musela plánovat trasu podle směru větru, jinak by mě odfoukl. Několikrát jsem nad vitrážemi omdlela, proto Romčyk začal dohlížet na moje stravování a naučil kluky, aby do práce nosili svačinu.

Taky si vzpomínám, že jsem tenkrát všechno viděla neuvěřitelně jasně. Jako by někdo ze světa sňal clonu, která doposud